

MACZAĆ (136) *vb impf*

W inf ma- (7), ma- (1) *BudNT*; *drugie a jasne (w tym 1 r. błędne znakowanie)*. ◇ *W imp* ma- (11), ma- (1) *BielSat*. ◇ *W pozostałych formach* ma- (40), ma- (2) *BielSpr, ZawJeft*.

inf maczać (27). ◇ *praes 1 sg* maczãm (7). ◇ *2 sg* maczãsz (1). ◇ *3 sg* maczã (9). ◇ *2 pl* maczãcie (2). ◇ *3 pl* maczãjã (6). ◇ *praet 3 sg f* maczãła (1). ◇ *3 pl m pers* maczãli (1). ◇ *fut 2 sg m* bẽdziesz maczãł (3). ◇ *1 pl m pers* bẽdziem maczãli (1). ◇ *imp 2 sg* maczãj (30); -ãj (13), -(a)j (17). ◇ *impers con* by macz(a)no (1). ◇ *part praes act* maczãjãc (47).

Sł stp, Cn notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

Czynić coś mokrym, wilgotnym; madefacere *Mącz, Cn* [w tym: kogo (2), co (114)] (136) : *Mącz* 116c; Co fie to dzyeie iż wodã ciãło maczã ábo fie dotyka/ á omywa dużę? *RejPosWiecz*³ 97v.

maczać czym (1): (*nagł*) *Ku Muzom. (-) PAnny/ które ná wielkim Párnãzie miefzkaćie/ A Ippokreńkã rolã wlofy śwẽ maczãcie* *KochFr* 41.

Przen: O płaczu (3) : zá tym/ niech źrzodłã łez wftãiã/ A we dnie w nocy/ twarz/ pierśi maczãiã. *GrabowSet* S3v.

Zwrot: »maczać łzami« (2): poczęłã maczãc nogi iego łzãmi *BudNT Luc* 7/38; *GrabowSet* M2v.

a. *Zanurzać w cieczy; tingere* *Calep, Cn; mergere, mersare* *Mącz; imbuere, intingere, macerare, sinere in aqua* *Cn* (98) : á pothim ziefć niekielko gwozdzikow y teź faczelet maczãiãcz obkładay them żołãdek, zimniczę leczy *FalZioł* I 62c; Wezmi czegłę ktorey by iefzche nie maczãno/ ftłucz iã na kielko części *FalZioł* II 22v, II 11d, III 13d, V 25v, 36v, 93, 116v; y rofkazał mu/ po biały chleb połłãc/ A gãrcã Mułzkãtełły teź gdzie dobrej doftãc. Niź fie obiad zgotuie áby nas nie tefzno/ Bẽdziem łobie maczãli/ á bẽdzie nam źmiefzno. *RejFig* Cc4; *RejZwierz* 41v; Mergo, Narzam/ Topię/ w wodę pogrãzam/ maczam/ krzczę. *Mącz* 218b, 115b, 218c; Ale gębkã Morfka álbo wodna iefť tá/ ktorã maczãiãc ludźie niéco omywãiã *SienLek* X4v, 66v; *Oczko* 26; Skoro Lewitowie nogi maczãc poczęli/ wnet wrzece wodã pływãcã wzgorę wftępowãc iãko wielkã gorã [...] poczęłã *SkarŻyw* 501; *GosłCast* 21.

maczać w czym (73): Czyniã z domowey gorcżycze przyłmaki w kthorey ryby y mięło maczãiã/ daie chęc y źmak ku iedzeniu *FalZioł* I 50c; tedy vwarzywłzy to ziele w wodzie przyczyniwłzy lnianego nafienia/ maczãc w tey wodzie ciepłey gębkę albo chuftę *FalZioł* V 19c, I 38d, 54b, 62a, 70c, 71c (41); A wy zãfię wielki pálec ręki práwey w Oliwie matzãcie *KrowObr* 123v, 67v; *BibRadz* I 308c *marg*; ábowiem v Grekow y v Ruśi włzytko dzyecię maczãiã w wodzye gdy ie krzczã *BielKron* 168, 37, 113; *Intinctus*, Nieco w czym co maczãyã yãko źzałfzã/ przyłmãk. *Mącz* 440b, 102b; Wełnę świefzã w oleiu lnianym maczay/ á ná świefzã rãnę przykłãday *SienLek* 146v, 51, 51v, 64, 68, 74 (19); Rołpuść źmoły doftãtek/ w kotle/ á w tym maczay *BielSat* N2; *BielSpr* 73v, 74v; *BudNT* S2v *marg*; *BielSjem* 38.

maczać w czym [= w naczyniu] (4): ktory maczã zemną rękę w miēie/ ten miē wyda. *LatHar* 690 [przekłãd tego samego tekstu *WujNT Matth* 26/23], 705; *WujNT Matth* 26/23, *Mar* 14/20.

maczać w co [= w naczynie] (1): Ieden ze dwunãście ktory zemną maczã w miēę [intingens cum me in catinum]. *BudNT Mar* 14/20.

W charakterystycznych połączeniach: maczać bawełnę (2), boki, chleb, chust(k)ę (29), dziecię, facelet (2), gębkę (14), grzanki, język, knot (2), mięso, nogi, paczesi (3), palec (2), pior(k)o (2), proch, rękę (4), ryby, skórę, sukno, szarłat (2), tafftę, wełnę (5), wieńce, wosk, zawicie; maczać w jusze, we krwi, w mleku, w oleju, w oliwie, w smole (2), w soku, w tłustości, w winie (2), w wodzie (15), w żółci; maczać w misie (w misę) (4), w przystawce.

*W przeni [w czym] (2) : iáko onych/ ktorzi niedawno pióro nie w enkausćie ále w iádowitey trućiznie maczáiác/ iáwnie nápiłáli/ że chłopka krew nigdy nie iest życziwą śláhcćie. *ModrzBaz* 77v.*

*Zwrot: »ręku we krwi ludzkiej nie maczać« = nie zabijać (1): Aegipczykowie [...] Nigdy ręku fwyh we krwi ludzkiéy nie máczáli *ZawJeft* 32.*

b. *O zabiegach leczniczych: obmywać, nawilżać, skrapiać; madidare Cn (32) : y theż żółthą niemocz wleczą gdy lie iey będziesz napijąc/ albo prawy bok maczał gdzie wątroba leży *FalZioł* II 7d; I też na śpalenie/ albo na oparzenie vkropem iesth dobra maczać ono mieřhcze *FalZioł* II 11c, II 12a, III 26c, d, V 35, 40v; *SienLek* 147v; *Calep* 920a, 1070a.*

maczać w czym (22): Też kto ma oczy płynące albo krwią zaśzłe/ thedy łok ruciany łtuciją przyprawiony albo rořpuřczony/ tym oczy chore maczay *FalZioł* I 119c; Gdy ktho pije wodkę rozmarinową [...]. Y też gdy nią ciało macza: Potwierdza duchy żywotne. *FalZioł* II 21d, I 5b, 34d, 51d, 116b, 119d (15); vwarz rybę słońą z czołnkiem/ á ná ránę ią przyłóż: á gdy łye z łycha moczem ią dźięięcym maczay. *SienLek* 152v, 48, 54, 67v, 76, 143. *Cf maczać czym na co.*

maczać czym na co (1): potym tą wodą maczay na mieřhcze zapalone *FalZioł* V 116v.

W charakterystycznych połączeniach: bok maczać, ciało, fik, głowę, jelito, język, lice, miejsce ([jakie]) (6), nogi, oczy (8), opar, ranę, szyję, włosy (2), zęby; maczać ługiem, moczem, winem, wod(k)ą (4).

*Szereg: »maczać, (a, albo, i) wymywać (a. omywać, a. umywać)« [szyk 3:1] (4): *FalZioł* V 29, 93, 107v; zmieřzay to z śilnym octem á tym zęby maczay/ mozeřzli wymyway *SienLek* 76*

Synonimy: a. grzązać, narzać, nurzać, topić.

Formacje współrdzenne cf MOCZYĆ.

Cf MACZANIE, MACZANY